

IP TIPS

ЧЕК-ЛИСТ ДЛЯ ПРЕДСТАВНИКІВ СФЕР
КРЕАТИВУ ТА ІННОВАЦІЙ

**АВТОРСЬКЕ ПРАВО В
БІБЛІОТЕЧНІЙ СПРАВІ:
ДОТРИМАННЯ АВТОРСЬКИХ ПРАВ**

ЯКІ ОРГАНИ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ НАДАЮТЬ ІНФОРМАЦІЮ ПРО ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У СФЕРІ АВТОРСЬКОГО ПРАВА, ПРАВОВИЙ СТАТУС УЧАСНИКІВ ЦИХ ВІДНОСИН?

При виникненні питань, що стосуються діяльності органів публічної влади у сфері авторських прав, з відповідним запитом або зверненням як фізичні, так і юридичні особи можуть звернутися до Міністерства економіки України. Саме цей державний орган виконавчої влади визначає політику в сфері інтелектуальної власності. В підпорядкуванні Міністерства економіки України знаходиться державна організація “Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій” (УКРНОІВІ), що здійснює повноваження у сфері інтелектуальної власності та забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності. Звертатись до УКРНОІВІ можуть як фізичні так і юридичні особи з запитом стосовно сфери діяльності організації, у тому числі пов'язані зі сферою авторських або суміжних прав. Всю контактну інформацію та інформацію, пов'язану зі здійсненням УКРНОІВІ владних повноважень в сфері права інтелектуальної власності можна знайти на офіційному сайті УКРНОІВІ: <https://nipo.gov.ua/>

ЯКИХ ПРАВИЛ СЛІД ДОТРИМУВАТИСЯ ПРИ ВИКОРИСТАННІ ФОТО/ВІДЕО ДОКУМЕНТІВ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ІНФОРМАЦІЙНИХ МАТЕРІАЛІВ (ОГЛЯДІВ, БІБЛІОГРАФІЧНИХ СПИСКІВ, ПРЕЗЕНТАЦІЙ ТОЩО) У БІБЛІОТЕЧНІЙ ПРАКТИЦІ?

При підготовці інформаційних матеріалів, які містять охоронювані авторським правом твори, слід дотримуватись правил визначених для випадків вільного використання. Наприклад, у ст. 22 Закону України “Про авторське право і суміжні права” - “Загальні випадки вільного використання” передбачене використання фото/відео у формі цитати. При використанні цитати обов'язково слід зазначати ім'я автора і джерело запозичення.

3

ЯКІ УМОВИ ЗДІЙСНЕННЯ ЦИТУВАННЯ ЗАКРІПЛЕНІ В ЧИННОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ?

Використання цитати з твору допускається, якщо дотримані умови цитування. Такі умови мають бути дотримані і застосовані в сукупності (обов'язково потрібно зазначити ім'я автора та джерело запозичення, виділення меж цитати), тобто недостатньо дотримання однієї з умов. Місце розташування посилання (в кінці або на тій самій сторінці), регулюється вимогами до конкретного виду твору, в якому використовується цитата та визначається користувачем.

4

В ЯКОМУ ОБСЯЗІ МОЖЕ БУТИ ПРЕДСТАВЛЕНО ТВІР ЛІТЕРАТУРИ У ВІДКРИТОМУ ДОСТУПІ?

Твори, які розміщені у "відкритому доступі", наприклад, на сайті у мережі Інтернет, можна правомірно використовувати із дотриманням загальних підходів авторського права, а саме:

- з дозволу автора, видавця або іншої особи, яка володіє майновими авторськими правами на такий літературний твір;
- використання здійснюється у спосіб та на умовах випадків вільного використання твору.

У разі, якщо строк чинності майнових прав інтелектуальної власності вплив на такий літературний твір, тоді він може використовуватись без дозволу автора і виплати йому винагороди будь-яким способом, однак з дотриманням особистих немайнових прав автора.

5

ЯК ПРАВОМІРНО ВИКОРИСТОВУВАТИ ІНФОРМАЦІЮ (ТЕКСТ) З САЙТУ, ДЕ НЕ ЗАЗНАЧЕНО ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРСТВО?

Якщо правомірно опублікований твір охороняється як об'єкт авторського права - його використання допускається лише за умови посилання на автора твору та джерела його запозичення, а також виділення цитати та використання того обсягу твору, який виправданий метою цитування.

Зазначення імені автора (п.1 ч.1 ст. 11 Закону України "Про авторське право і суміжні права") пов'язане з особистим немайновим правом автора, що забезпечує автору право вимагати визнання свого авторства шляхом зазначення належним чином імені автора в оригіналі і копіях твору і за будь-якого використання твору, якщо це практично можливо.

Під терміном "практично можливо" розуміється можливість пошуку та підтвердження того, чи певна особа є автором використовуваного твору.

"Практично неможливо" визначити автора для конкретного твору, якщо ім'я такого автора знайти неможливо або автор невказаний навмисно (анонімне оприлюднення твору). У такому випадку та за умови правомірного оприлюднення твору (тобто, даний твір опублікувала особа з дозволу правоволодільця) - потрібно обов'язково зазначити джерело запозичення та інші умови, визначені вище.

Якщо твір оприлюднювався під псевдонімом, потрібно зазначити такий псевдонім.

ЧИ ПОТРІБНО ОТРИМУВАТИ ДОЗВІЛ У АВТОРІВ ТВОРІВ ПРИ УКЛАДАННІ АНТОЛОГІЇ?

Антологія – збірка вибраних творів одного жанру різних авторів, яку законодавство України визначає як складений твір (ст. 18 Закону України "Про авторське право і суміжні права"). Упорядник здійснює свої права на антологію за умови дотримання ним прав суб'єктів авторського права щодо кожного з творів, включених до складеного твору. Тому дозвіл на включення твору, щодо якого майнові авторські права чинні, є обов'язковим.

Якщо такий строк чинності сплив, тоді твір перейшов у суспільне надбання, отже дозвіл від правоволодільця не потрібен.

ЯКИМ ЧИНОМ РЕГУЛЮЄТЬСЯ ПИТАННЯ ЩОДО РОЗПОДІЛУ МАЙНОВИХ ПРАВ НА СЛУЖБОВІ ТВОРИ МІЖ БІБЛІОТЕКОЮ ЯК РОБОТОДАВЦЕМ ТА ПРАЦІВНИКАМИ БІБЛІОТЕКИ ЯК АВТОРАМИ?

Закон України “Про авторське право і суміжні права” визначає службовий твір як твір, створений працівником у зв'язку з виконанням обов'язків за трудовим договором (контрактом). Ст. 429 Цивільного кодексу України та ст. 14 Закону України “Про авторське право і суміжні права” визначають розподіл авторських прав на службовий твір. Передбачається, що особисті немайнові авторські права на службовий твір належать працівникові, творчою працею якого створено такий твір. Майнові права на службовий твір переходять до роботодавця з моменту створення службового твору у повному складі, якщо інше не передбачено вказаним законом, трудовим договором (контрактом) або іншим договором щодо майнових прав на службовий твір, укладеним між працівником (автором) і роботодавцем.

Якщо майнові права на твір переходять до роботодавця, працівник, який є автором службового твору, має право на винагороду. Якщо посадові обов'язки працівника прямо передбачають створення службових творів відповідних видів, авторська винагорода за створення і використання таких творів, а також за перехід прав на них може бути включена до заробітної плати працівника відповідно до договору між працівником і роботодавцем.

Регулювання авторських прав на службові твори в частині посадових (службових) обов'язків, додатково до трудового контракту, може бути врегульовано локальними нормативними актами роботодавця, наприклад, наказами, посадовими інструкціями, розпорядженнями, звітами про виконання завдань, службовими записками, службовими завданнями тощо. Реєстрація роботодавцем авторських прав на службові твори відбувається у порядку, встановленим чинним законодавством.

ЧИ ПОШИРЮЄТЬСЯ ДІЯ СТАТТІ 22 ЗАКОНУ УКРАЇНИ “ПРО АВТОРСЬКЕ ПРАВО І СУМІЖНІ ПРАВА” НА БІБЛІОТЕКИ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (КОПІЮВАННЯ ТВОРІВ ДЛЯ ВИСТАВОК, У Т. Ч. ЕЛЕКТРОННИХ, ПІДГОТОВКИ ТА ОПРИЛЮДНЕННЯ КОПІЙ ТВОРІВ ЯК ІЛЮСТРАЦІЙ ПРИ СТВОРЕННІ ПРЕЗЕНТАЦІЙ; ДЛЯ ІЛЮСТРУВАННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОГЛЯДУ, ЛЕКЦІЙ ТА ІНШИХ ЗАХОДІВ)?

У разі, якщо бібліотека здійснює діяльність при закладі освіти чи науки, то на таке використання може поширюватися положення ст. 22, зокрема, п. 2 та 3 ч.2. «відтворення, у тому числі в електронній (цифровій) формі, інтерактивне надання доступу до правомірно опублікованих статей та інших невеликих за обсягом творів, а також уривків з письмових творів, творів образотворчого мистецтва, фотографічних творів, аудіовізуальних творів як ілюстрацій у виданнях, програмах організацій мовлення, звукозаписах чи відеозаписах для забезпечення та реалізації освітнього процесу або з метою наукових досліджень, якщо такі дії не мають самостійного економічного значення, в обсязі, що відповідає визначеній меті, за умови, що:

- обсяг такого використання відповідає визначеній меті;
- використання творів здійснюється суб'єктами освітньої або наукової діяльності у місцях, де цими суб'єктами здійснюється освітня або наукова діяльність, або через захищене електронне (цифрове) середовище, до якого забезпечується доступ виключно здобувачам освіти та педагогічним, науково-педагогічним працівникам навчального закладу або працівникам наукової установи».

Якщо бібліотека здійснює діяльність самостійно, то використання можливе в межах п.1 ч.2 ст. 22 у якості використання цитат.

ЧИ МОЖЕ БІБЛІОТЕКА ЗА ЗАПИТОМ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ ВІДТВОРИТИ ДРУКОВАНЕ ВИДАННЯ У ЦИФРОВІЙ (ЕЛЕКТРОННІЙ ФОРМІ), А НЕ ЛИШЕ РЕПРОГРАФІЧНИМ СПОСОБОМ?

Ст. 24 Закону України "Про авторське право і суміжні права" охоплює не лише репрографічне відтворення, а також цифрове відтворення, однак з урахуванням умов, визначених цією статтею:

9.1. По-перше, запит має надійти від фізичної особи. Оскільки під метою слід розуміти навчання, наукове або приватне дослідження, то фактично використання має відповідати запиту пов'язаному з цим. Наприклад, для підготовки кваліфікаційної роботи студентом, наукової роботи докторантом, дослідження фізичною особою питання для подальшого впровадження у роботі. Дана норма покликана виключити невиправдане копіювання творів, яке може призвести до їх неконтрольованого розповсюдження. У випадку, якщо бібліотека отримала запит від юридичної особи, слід звернути увагу, що положення ст. 24 Закону України "Про авторське право і суміжні права" не поширюється на надання доступу до творів юридичним особам і розширеному тлумаченню не підлягають. Таке обмеження обумовлено метою використання творів фізичними особами для навчання, наукового або приватного дослідження.

9.2. По-друге, відтворення невеликого за обсягом твору, наприклад, статті.

Потребує уточнення термін «невеликий за обсягом твір» - який саме обсяг сторінок допускається до копіювання? Законодавство про авторське право не дає визначення того, що таке "невеликий за обсягом твір". Оскільки ми не можемо визначити такий обсяг у відсотковому співвідношенні, тому зазвичай виходимо з того, що, наприклад, статтю можна повністю відсканувати та надати доступ користувачеві (фізичній особі) за його запитом, але книгу можна надати тільки в тому обсязі, котрий буде виправданий конкретною метою користувача.

9.3. По-третє, обсяг такого відтворення відповідає визначеній меті навчання, наукового або приватного дослідження.

Достатніми підставами вважати, що копія відтвореного твору використовуватиметься з метою навчання, наукового або приватного дослідження є те, що:

- використання має здійснюватись фізичною особою;
- користувач бібліотечних послуг може ідентифікувати себе та вказати ціль свого використання творів, що належать до бібліотечного фонду. Відповідальність за достовірність наданої користувачем інформації несе користувач.

У випадку роботи з власною онлайн-платформою бібліотеки, користувач отримує доступ через електронний ресурс і так само здійснюється ідентифікація за допомогою якої визначається: для якої мети така особа використовуватиме твір, чи ця особа студент, науковий співробітник тощо (якщо мова йде про бібліотеки, які працюють в межах закладу освіти, або якщо йдеться про заклад науки - наукові співробітники).

9.4. По-четверте, відтворення твору не має систематичного характеру (наприклад, недопустимо сканування всього підручника, оскільки у такому разі виникає ризик того, що така особа може поширювати його в Інтернеті).

ЯКИЙ МЕХАНІЗМ ВИЗНАЧЕННЯ ТВОРУ СИРІТСЬКИМ І ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ БІБЛІОТЕКАМИ?

Відповідно до ст. 29 Закону України “Про авторське право та суміжні права” дозволяється використання сирітських творів, зокрема бібліотеками, способами відтворення з метою оцифрування, індексації, каталогізації, збереження або відновлення копії.

Такі дії дозволяються тільки після вжиття заходів із ідентифікації та належного розшуку авторів, інших суб'єктів авторського права, що не призвели до ідентифікації відповідних суб'єктів авторського права або віднайдення ідентифікованих суб'єктів.

Порядок та умови дозволеного використання сирітських творів (зокрема ідентифікація та належний розшук відповідних суб'єктів авторського права, набуття та втрата статусу сирітського твору, ведення реєстру сирітських творів) визначаються Кабінетом Міністрів України.

ЯКИМ ЧИНОМ БІБЛІОТЕЦІ СТИМУЛЮВАТИ ЗДІЙСНЕННЯ ПОСИЛАНЬ КОРИСТУВАЧАМИ НА БІБЛІОТЕЧНІ МАТЕРІАЛИ?

Питання стимулювання здійснення посилань на твори, створені працівниками бібліотеки, знаходиться в неюрідичній площині, а охоплюється питаннями правової культури. Отже, завдяки активній просвітницькій позиції, проведення заходів з питань культури дотримання авторських прав можна сприяти стимулюванню користувачів бібліотеки робити посилання на твори бібліотеки.

ЗАСТЕРЕЖЕННЯ:

Проект має на меті роз'яснення питань, що виникають у представників сфери креативу та інновацій у їх повсякденній професійній діяльності.

*Представлений чек-лист **НЕ є офіційним роз'ясненням УКРНОІВІ** щодо застосування окремих норм чинного законодавства в сфері інноваційної діяльності та інтелектуальної власності та **НЕ рекомендований для використання у експертних дослідженнях**.*

Чек-лист сформовано за запитом з питань, що виникають у представників правовідносин в сфері креативних індустрій та інновацій. Чек-лист містить відповіді з посиланням на чинне законодавство. При виникненні конфліктів щодо конкретних спірних ситуацій цей чек-лист не може бути застосований для вирішення спору. Для додаткової оцінки всіх ризиків та факторів, що впливають на вирішення спірної ситуації, рекомендуємо звернутися за додатковими роз'ясненнями з урахуванням всіх обставин конкретної ситуації до фахівців в сфері інтелектуальної власності.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ПРОЄКТ:

Серія: 11 актуальних питань та відповідей для представників сфери креативу та інновацій: чек-лист, поради з питань інтелектуальної власності.

Про що: про охорону авторських та суміжних прав у бібліотечній справі.

Для кого: для представників бібліотечної справи.

Мета: підвищення рівня обізнаності щодо застосування норм законодавства про авторське право і суміжні права в бібліотечній справі.

Чек-лист підготовлений командою

Департаменту “Академія інтелектуальної власності” УКРНОІВІ:

доктор юридичних наук Ольга Кулініч,

кандидат юридичних наук Любов Майданик.

Представлена інформація наведена з урахуванням положень законодавства станом на 17.07.2023 року.